

Mens Læberne udsige Formens “De”

Kort før sin død i 1922 underholdt den berømte skuespiller, forfatter og grafolog Johannes Marer *Nationaltidendes* læsere med sine personlige erindringer om H.C. Andersen. De forskellige anekdoter bar præg af en vis distance til eventyrdigteren, en kritisk forholden sig til digterens person og adfærd, som man også genkender fra Edvard Collins bog om sin ven, *H.C. Andersen og det Collinske Huus* fra 1882. Johannes Marer var da også i familie med det collinske hus, idet hans onkel var svoger til Edvard Collin, og på denne måde færdedes Johannes Marer i sine barneår i Dronningens Tværgade nr. 19, hvor Theodor Collin boede i stueetagen, Edvard og Henriette Collin beboede førstesalen, og hvor onklen, arkitekt Tybjerg – bror til Henriette Collin –, i ægteskab med Marers faster Caroline boede på andensalen. I dette lille “familiehotel” var H.C. Andersen en hyppig gæst, og om en hændelse fra 1874 kunne Johannes Marer berette: “Sagen var den, at jeg som saa mange andre havde spekuleret over, hvad Andersen egentlig havde ment med “Skyggen” ... Jeg Dreng havde altsaa gaaet og grundet over dette Spørgsmaal, og da jeg nu den Dag lige med ét saa

Andersen staa ganske alene henne ved et Vindu og se ned i Haven, slog den frække Tanke ned i mig: – Du maa da kunne faa det at vide af ham selv. Og jeg hen til Vinduet, hvor jeg stillede mig op paa højre Side af ham. Han saa lidt haanligt ned paa mig, men sagde saa nogenlunde venligt, da han saa mine spørgende Blikke: – Hvad vil du? – Jeg vilde saa gerne vide ... Men saa gik min Mund i Baglaas. – Hvad vilde du vide? Jeg tog Mod til mig: – Hvem “Skyggen” er. Der gled et bredt Smil over hans Ansigt. – Skyggen? sagde han. Og saa drejede han sig lidt ind imod Stuen og pegede diskret hen paa Etatsraad [Edvard] Collin, der stod henne ved Klaveret og bladede i nogle Noder: – Det er ham dér!”

“Skyggen” er et mesterværk af et eventyr, – det er ikke blot storslået i sin gennemføring, men også i sprogetonen og i det psykologiske drama, der grusomt blotlægges i en symboladet og allegorisk mosaik. I “Skyggen” viser H.C. Andersen tænder, driver sit forfatterskab til det yderste og forudgriber ligefrem modernismen. Et storslået mesterværk er denne fortælling, hvis ide blev grebet i det frygtelig varme Napoli

i sommeren 1846. På dette tidspunkt var H.C. Andersen på rejse, men han var også i den situation, at han havde indgået kontrakt med forlægger Lorck i Leipzig om udgivelsen af sine samtlige værker. Det var en uhørt stor anerkendelse af hans geni fra det tysksprogede publikum; digteren nærmede sig højdepunktet af sin karriere, men med udgivelsen af hans samlede værker fulgte også opfordringen om, at det første bind skulle rumme forfatterens selvbiografi. Således under Roma-fart, langvejs fra personlige papirer, påbegyndte H.C. Andersen sin selvbiografi – med en uhyre stærk og imponerende erindringsevne i spænd med en klar hukommelse for detaljer.

Det har næppe været de muntreste tanker, der dukkede op i den italienske sommervarme. Hele sit liv måtte han repetere, veje og måle, med det formål at give det – i det mindste – en poetisk værdi. Det, han havde gjort med sit liv, var jo at vie til kunstens alter, hvad han havde ofret på det personlige: Ingen familie havde han, ensomhed var hans rejsekammerat fra hans femtende år, kampen for en tilværelse havde kostet ham dyrt i ydmygelser og i opdrageri, hvert et hårdt ord havde brændt sig fast – velmenende eller ej – for hver en kritik rystede den usikre grund, han stod på som kunstner, den kunne knuse ham som menneske og forfatter. Nu skulle det skrives ned og give mening.

Og der kunne udvindes en mening. H.C. Andersen kunne i skildringen af sit liv fortælle om sin baggrund, den fattige opvækst, hvor en bedre fremtid syntes uden for rækkevidde. Han kunne skildre hvorledes han som lykkeridder rejste til hovedstaden, hvor han i al sin nød alligevel blev en Lykkens Pamfilius, vandt tillid og venner, modtog uddannelse og etablerede sig som forfatter. Han skildrede sin støt stigende succes, sin kærlighed til kunsten, trangen til at møde og komme i kontakt med kunstnere i ind- og udland – og hvorledes alle disse kontakter bar frugt, bitre og søde. Anerkendelse og despekt udvikler sig efterhånden som synonyme for henholdsvis ud- og hjemland – klinisk set ikke helt korrekt – alligevel er der ingen tvivl om, at Andersen havde ret i vurderingen af, at hans succes som forfatter og menneske fik sin pondus uden for fædrelandet. Med denne tak forlod digteren sin tyske selvbiografi, som han daterede i udlændighed “Vernet (Pyrenées orientales) Juli 1846”. Men lykkelig var han ikke: Det at være i gunst var for H.C. Andersen naturligtvis nødvendigt karrieremæssigt. Og Andersen var i gunst i 1846; det tegnede godt med anerkendelsen og kontrakten i Tyskland. Andersen havde fra barnsben modtaget gunst fra forskellige familier, havde venskaber med ældre faderlige og moderlige personer, han havde mange “søstre” og “brødre” – men det var en gunst fra personer, “der [ikke] efter Blodet og Naturen maatte elske mig”¹ – der herskede nemlig

“Cum umbra nihil et sine umbra nihil”. Vilhelm Pedersens illustration til “Skyggen”, o. 1847. H.C. Andersens Hus.

distance. H.C. Andersen var stadig et ensomt menneske, der manglede det nære venskab.

Og her, under arbejdet med selvbiografien, var det, at H.C. Andersen fangede ideen til “Skyggen”. Eventyret har igennem tiderne prikket til grusomt mange Andersen-forskere, som følgelig har søgt at afkode det og give det en tolkning. Årsagen til, at eventyret har appelleret til så mange, er givetvis, at det ender så uforløst og uden fortrøstning. Og

det er da også et paradoks, at et sådant eventyr blev undfanget af Andersen, da han barslede med selvbiografien, hvor jo alt forløses og giver mening. Årsagen kunne være den, at medens digteren i selvbiografien beskrev sin professionelle karriere, lod han den karikere i eventyret, idet perspektivet blev lagt på det personlige gebet og anskueliggjorde poettilværelsens menneskelige omkostninger: Det at ønske sig et evigt liv som kunstner på bekostning af det timelige, det at hige efter gunst på bekostning af

kærlighed. Dette dilemma kløver den lærde mand i væsen og skygge – i ædelt og nederdrægtigt, og dog omvendt i intet og skygge: For den lærde mand tilintetgøres til slut af sin skygge.

Det elegante i eventyret består i den måde, hvorpå associationen eller symbolstoffet, der henholdsvis knyttes til den lærde mand og hans skygge, begynder at dementere sig selv. Den ædle sag knytter sig til “intet”, hvor nedrigheden knytter sig til “skyggen”. Og skyggen er – om end ikke meget – så dog alligevel noget mere end intet; den vinder alt. Dette er en uretfærdighed, der ikke kan løses. Eventyret evner det ikke, skønt det netop er i denne genre, at det mirakuløse og den højere retfærdighed plejer at træde i kraft og karakter. Men i “Skyggen” er der ingen udfrielse. Uretten hersker over den ædlest hensigt – “Skal vi læse Historien om forfra igjen? – Den bliver ikke anderledes”, som H.C. Andersen skriver i eventyret om sneglen og rosenhækken. Så kan man tænke over det! – og om hvad eller hvem “Skyggen” så end er. Dét gjorde Johannes Marer også, men som den eneste spurgte han digteren selv, der diskret pegede hen på Edvard Collin og sagde: “Det er ham dér!”

De to mænd, Andersen og Collin, i samme rum og nærvær; venner og fostbrødre, men dog hinanden fjerne og ubekendte i – den sociale og emotionelle verdens – tid og

rum. Denne samhørighed og fjernhed genkender vi i eventyrets lærde mand og hans skygge, som han frisætter for at aflure poesien. Da skyggen mange år efter har vokset sig til skikkelse, opsøger den “sin herre”, de får sig en fortrolig snak, og skyggen nøder sin gamle herre på en rejse til et kurbad. Da kommer vendepunktet i historien:

“Den lærde Mand ... sagde ... til Skyggen: ‘da vi nu saaledes ere blevne Reisekammerater, som vi er det og vi tillige ere voxne op fra Barndommen sammen, skulle vi saa ikke drikke Duus, det er dog mere fortroligt!’ ‘De siger noget!’ sagde Skyggen, som jo nu var den egentlige Herre. ‘Det er meget ligefremt og velmeent sagt, jeg vil være ligesaa velmenende og ligefrem. De, som en lærd Mand, veed vistnok hvor underlig Naturen er. Somme Mennesker kunne ikke taale at røre ved graat Papir, saa faae de ondt; Andre gaaer det gjennem alle Lemmer, naar man lader et Som gnide mod en Glasrude; jeg har ligesaadan en Følelse ved at høre Dem sige Du til mig, jeg føler mig ligesom trykket til Jorden i min første Stilling hos Dem. De seer at det er en Følelse, det er ikke Stolthed; jeg kan ikke lade Dem sige Du til mig, men jeg skal gjerne sige Du til Dem, saa er det halve gjort!’”

Skyggemotivet var ikke Andersens egen ide. Skyggehistorier hører til menneskekulturens ur-myter, men H.C. Andersen pegede bevidst i sit eventyr hen på en bestemt forfatter, nemlig Chamisso og dennes *Peter Schlemihls wundersame Geschichte* [1813],

hvor hovedpersonen sælger sin skygge til djævelen for at komme i besiddelse af Fortunatus' pung. H.C. Andersen kendte oven i købet Adelbert von Chamisso. På hans første udenlandsrejse i 1831 var et møde med denne store tyske forfatter faktisk et af digterens rejsemål. Med et introduktionsbrev fra H.C. Ørsted lod han sig anbefale for den berømte digter, der venligt tog sig af ham og introducerede ham for cirklerne i Berlin. H.C. Andersen overrakte Chamisso sine *Digte*, og allerede året efter havde Chamisso oversat og publiceret en lille håndfuld af disse, og Chamisso lod dem endog indgå i sine egne *Gedichte*, 1834. Mødet med Chamisso fandt sted den 12. juni 1831. I dagbogen skrev H.C. Andersen:

“Chamisso, var en høi, stærktbygget mager Mand; en graabrun Schlafrok og lange graae Lokker, et godmodigt Ansigt; han lignede en Eremit fra Ørkenen; der var en stor Børnevrimmel; han sagde at det var ingen Tid for en Digter at blive læst i, Verden handlede!”

Den 60 år gamle Chamisso havde ikke noget lyst syn på digtervilkårene; ved afskeden skrev han et lille digt til Andersen, hvori samme digtersmerte kommer til udtryk: “Verden handler og ingen låner digteren øre.” Denne tanke genfinder vi også i eventyret om skyggen: “‘Ak!’ sagde den lærde Mand, ‘jeg skriver om det Sande og det Gode og det Skjønne, men Ingen bryder sig om at høre Sligt, jeg er ganske for-

Ombra della sera. 2300 år gammel etruskisk votivstatuette i bronze. Statuetten, der må have inspireret Giacometti, kan tolkes som menneskets skygge i den lave aftensol. Originalen måler 57,3 cm og kan ses på Museo Etrusco Guarnacci i Volterra.

tvivlet, for jeg tager mig det saa nær!’ ‘Men det gjør jeg ikke!’ sagde *Skyggen*, ‘jeg bliver feed, og det er det man skal see at blive! ja De forstaaer Dem ikke paa Verden.’” Hvoraf kom den bitterhed, som H.C. Andersen via Chamisso gav udtryk for, og hvorfor skulle Edvard Collin spille en rolle deri? Svaret er at finde i dagbogen under samme dato som notitsen om mødet med Chamisso er indført. Her står der: “Hos Freund fandt jeg et Brev, fra Eduard; gik at opsøge *Horn* og *Chamisso*” – og det er brevet fra Edvard, man skal rette opmærksomheden på.

Da H.C. Andersen tiltrådte sin første udenlandsrejse den 16. maj 1831, havde han ikke blot tandpine, men også hjertesorger. Riborg Voigt var navnet på digterens hjertetyv. Han havde mødt hende sommeren forud og forelsket sig stærkt i hende, skønt han senere blev klar over, at hun allerede var forlovet. På trods af denne ulykkelige kendsgerning, dristede H.C. Andersen sig til at skrive hende et frierbrev, hvori han erklærede: “Alt kan jeg blive ved Dem! jeg vil arbeide og gjøre Alt, hvad De og Deres Forældre kan forlange af mig! De er min eneste Tanke, mit Alt ...” Men kærligheden var uden håb og fremtid. Efteråret og vinteren 1830/31 havde derfor været en frygtelig tid for den romantiske digter, der tilmed i julen måtte se sig latterliggjort som digter i den anonymt nyudkomne, voldsomt populære bog *Gjengangerbreve*. I

foråret 1831 blev hans elskede Riborg viet om onsdagen den 27. april. Så stærk var Andersens kærlighed og sorg, at han to år efter under sin dannelsesrejse i sin almanak lørdag den 27. april 1833 noterede: “(en Onsdag). 1831. Brylluppet.”

To uger efter Riborgs bryllup var digteren således tiltrådt sin første rejse, og fra Hamborg sendte han sin første “Brevdue” – til Edvard:

“Jeg vil vist have særdeles godt af denne Reise, i hvor kort den er jeg trængte saa uhyre til Adspredelse, for ikke at blive en sygelig eensformig Dichter, og jeg var og er endnu slemt paa Veie dertil. De har vistnok følt hvorledes mit Humeur har været i denne Vinter, to Gange har jeg været paa Veie til at betro Dem Grunden til min Smerte, men – ja jeg kan ikke gøre veed det – jeg blev dog skremmet derfra, jeg frygtede for at De maaskee ikke vilde optage det saaledes, som det er; troe ikke at Gjengangerbrev[e]ne eller Recensenters Strængthed har nedkuet mig ...”

H.C. Andersen havde brug for at kunne betro sine sjælesorger til sin ven, men i datidens Danmark var det ikke passende i et venskabeligt forhold at tilnærme sig hinanden på så intim vis. Dertil fordredes en ganske bestemt omgangstone, og derfor lyder det videre i brevet:

“Af alle Mennesker, er De den jeg [i] enhver Henseende betragter som min rette Ven, vær mig

altid det kjære Collin, jeg trænger virkelig til et aabent Hjerter ... kun De, er den, jevnaldrende jeg ret kan føle mig bunden til. Jeg har ogsaa en Bøn til, De vil maaskee lee, men vil De engang ret glæde mig, ret give mig et Beviis paa Deres Agtelse – naar jeg fortjener den – saa – ja De maa ikke blive vred! – Siig *Du* til mig! mundtligt vil jeg aldrig kunde bede Dem derom, det maa skee nu, nu medens jeg er borte; har De noget derimod, saa tal aldrig til mig derom, jeg vil, naturligviis aldrig yttre det mere! I Deres første Brev jeg nu faaer, vil jeg see om De har vilde glæde mig, og jeg drikker da Deres Skaal der og det ret af Hjerter. – Er De vred? – De kan ikke tro, med hvilket bankende Hjerter jeg skriver dette, skjøndt De ikke er her. Men nu ikke mere herom.–”

I Braunschweig postede H.C. Andersen sit brev den 24. maj, og allerede fire dage efter lå det på Edwards skrivebord ved siden af det brev, han var i færd med at skrive:

“De skriver, at jeg vist har mærket, hvorledes Deres Humeur har været i denne Vinter; det har jeg; at De ikke har betroet mig Grunden dertil, kan ikke fortryde mig, hvis Hemmeligheden er af den Natur, som jeg har antaget; troe ikke, at jeg vil opfordre Dem til at betro mig denne; De vil selv bedst kunne føle, hvorvidt det er rigtigt, at den meddeles Andre; der ere Hemmeligheder, forekommer det mig, som ere af en saa fin Natur, at de ikke kan betroes til noget Menneske; men vær ogsaa forvissat om, at hvis Deres Sorg kan betroes Nogen, da vil De i mig finde den

Ven, der trøster ei med Grunde men med Medfølelse. Og denne Overbeviisning veed jeg vist De har”,

lyder det forbindtligt i Edvard Collins svarbrev, men den følgende passage måtte mere end skuffe:

“Jeg kommer nu til et Punkt i Deres Brev, som – hvorledes skal jeg gjøre mig ret forstaaelig for Dem, kjære Ven. – Med Grunde kan jeg ei overbeviise Dem, thi Grunde lade sig maaskee her ei anføre, men De troe mig som Deres Ven paa mit Ord, De maa være fast overbeviist om, at der er et Træk i min Character, som jeg her med Sandhed udfolder for Dem. Kun da vil det være mueligt, at jeg ei bliver misforstaaet af Dem, det jeg frygter saa meget for. Det er altsaa mit Sindelag med Hensyn til at vi skulle siige “Du” til hinanden, som jeg vil udfolde for Dem. Som sagt, Andersen, troe mig paa mit Ord, at jeg taler ærligt! Naar i et muntert Selskab mellem Studenter etc. En siger til mig, om vi to skal drikke Dus, da siger jeg Ja, deels af Mangel paa Overlæg i det Øieblik, deels for ei at fornærme det Menneske, som derved troer at komme i et venskabeligere Forhold til mig; kun eengang veed jeg, at jeg, efter at have ved en saadan Leilighed drukket Dus med et ungt Menneske efter hans Anmodning, har bagefter efter modnere Overlæg bestandig vedblevet at siige “De” til ham; og, hvor Ondt det gjorde mig at fornærme dette Menneske, har jeg dog aldrig fortrudt det siden; og hvorfor gjorde jeg det,? det var et Menneske, jeg havde kjendt i længere Tid og som jeg holdt meget af;? der var noget Vist i mit Indre, som jeg ei kan forklare,

der drog mig dertil. Der ere mange Ubetydeligheder, som Mennesker have, jeg troer, en medfødt Afskye for; jeg har kjendt et Fruentimmer, der havde en saadan Afskye for graat Papiir, at hun fik Ondt, naar hun saae det; hvorledes skal man forklare det. — Naar jeg derimod længe har kjendt et Menneske, som jeg agter og holder af, og han tilbyder mig at sige: “Du”, da fremkommer denne ubehagelige uforklarlige Følelse hos mig. Jeg erindrers at Justitsraad Wiborg har fortalt mig, at da Baggesen, med hvem han længe havde levet i et nøie og venskabeligt Forhold, proponerede ham at sige: “Du”, da paakom der ham herved en saa ubehagelig Følelse, at han næsten fik noget imod Baggesen; herved vil jeg naturligviis ei sige, at Forholdet mellem Os vilde blive et saadant som dette, ei heller vil jeg sammenligne Dem med Baggesen thi efter hvad jeg kan dømme om ham, kunde han aldrig være noget Menneskes sande Ven; dertil var han for meget Egoist. — Mine DusBekjendtskaber skriver sig for det meeste fra mine Drengaar, deels fra saadanne muntre Øieblikke, der ei levne Tid til Overveielser deels ogsaa fra, at jeg har generet mig for at undslaae mig; men just herved viser jeg Dem min Oprigtighed for Dem, idet jeg, hellere end at skjule mig for Dem, udlader mig saaledes for Dem som jeg her har gjort, hvor jeg saa let kan misforstaaes. Men nei Andersen! De vil ikke misforstaae mig! Og hvortil skal denne Forandring i vort Forhold? Er det for at give Andre et Tegn paa vort venskabelige Forhold? Det vilde være overflødigt og os begge ligegyldigt; og er ikke nu vort Forhold saa behageligt og os begge saa nyttigt? hvorfor da begynde det under en forandret Form, en Form som vel i og for

sig er noget Ubetydeligt, men som jeg, som sagt, har en ubehagelig Følelse for; jeg tilstaaer jeg er en Sonderling i denne Henseende. Men ligesaa vist som det har bedrøvet mig, at denne Materie skulde komme paa Bane, ligesaa vist er det at Forholdet maa blive saaledes som De ønsker, hvis det ikke er mere end en blot Idee af Dem, for krænke Dem, ved Gud, det vilde jeg ikke. Men endnu eengang Andersen! hvorfor skulde vi foretage en saadan Forandring. Lad os nu ikke tale meer derom, jeg haaber vi ville begge glemme denne gjensidige Meddelelse; naar De kommer hjem er jeg i Jylland; vi sees da ikke førend til Vinteren. — At blive vred for Deres Anmodning, derom kunde Talen aldrig være; jeg misforstaaer ikke Dem, gid De heller ei maae misforstaae mig.”

Det var denne ordlyd, H.C. Andersen fandt i Edwards brev, som han modtog i Berlin i juni 1831. Den lille anmærkning i dagbogen står i grel kontrast til den bitre ydmygelse, digteren måtte have følt. H.C. Andersen var i forholdet til Edvard Collin den ældste, de var begge akademiske borgere og dele af samme kreds. Derfor måtte afvisningen af dus-broderskabet have såret digteren umådeligt. På den anden side må man sige, at H.C. Andersens bøn var ubehageligt pågående — netop fordi bønnen blev fremsat via et brev og derfor krævede et skriftligt svar, — ja, måske anede H.C. Andersen ligefrem en distance i sit venskabsforhold til Edvard Collin og ønskede følgelig en redegørelse. Skrift er tungere og mere bindende end tale, men H.C.

Andersen fik sin redegørelse for afvisningen, som jeg i det ovenstående citat gengav i sin fulde ordlyd. Og læser man Collins afvisning, undres man ikke så lidt. For fuldt ud ærlig synes den rigtignok ikke at være. Til at begynde med forsikrer Edvard Collin sin ven om, at denne nok kan betro sig sin sorg til ham og i dette finde trøst og medfølelse, men samtidig lader Edvard Collin forstå, at det ikke kan finde sted i et dusbroderskab. Forklaringen til dette var særdeles besynderlig, da den begrundede sig i et karaktertræk, noget indre, en medfødt afsky for ordet "du", en ubehagelig følelse – noget uforklarligt. De dus-bekendtskaber, Edvard Collin havde, forklarede han, stammede fra barneårene, fra opløftede, muntre lejligheder, eller fra situationer, hvor det at undslå sig var for ubehageligt. Med denne noget diffuse forklaring, lod Collin Andersen forstå, at et fortroligt venskabeligt forhold egentlig var i sikker havn, sagde de blot "De" til hinanden. Skulle man fælde en dom over denne forklaring, måtte den lyde: usandsynlig og usandfærdig. I eventyret "Skyggen" finder vi Edwards ord gengivet kunstnerisk bearbejdet: den forblommede afvisning, men også den falske imødekommeelse af det fortrolige forhold: "De seer at det er en Følelse, det er ikke Stolthed; jeg kan ikke lade Dem sige Du til mig, men jeg skal gjerne sige Du til Dem, saa er det halve gjort!"

H.C. Andersen reagerede nobelt på afvisningen, men hans kommentar røber også en forståelse af sagens rette sammenhæng:

" – nei, jeg misforstaaer Dem ikke, jeg kan ikke engang blive bedrøvet, saa ærligt De udfolder Deres Hjerte for mig; gid jeg havde Deres Character, Deres hele jeg; o, jeg føler nok, hvormeget jeg i mange Henseender staaer under Dem! men vær mig altid, hvad De nu er, min sande, maaskee, ærligste Ven, jeg trænger virkelig dertil", lyder det i det følelsesladede svarbrev fra Berlin, hvor formuleringen forsigtigt insinuerer, at afvisningen intet andet skyldes end standsforskelle: "jeg føler nok, hvormeget jeg i mange Henseender staaer under Dem!" Der er ingen tvivl om, at H.C. Andersen følte sig uretfærdigt fornædret – alene det, at han 15 år efter skrev sit dystre eventyr, hvor motivstoffet skønt sin poetiske bearbejdning alligevel så klart lader sig bundfælde i en skarp erindring, taler derfor. Men digteren havde jo også på dette tidspunkt, da han skrev sine erindringer, spændt sin i forvejen formidable hukommelse til det yderste.

Forsmædelsen gav digteren udtryk for med stigende indignation livet igennem, i begyndelsen med underdanig beklagelse:

"De skrev engang, da jeg blev for fortrolig, at de Mennesker der vilde sige Du til Dem fik De en uforklarlig kold Følelse imod; De veed det var et Hjertes Udbrud af mig, et længe næret Ønske, at jeg kom frem med det, kan dog ikke have gjort

at De nu føler noget hos Dem, der gjør De ikke kan møde mig saaledes som jeg vilde?" (2. november 1831).

Senere med accept:

"Ja, nu føler jeg det ret levende, vi vil og skal altid blive gode Venner, om vi ikke i Ord sige "Du" saa skal vi det dog i Hjertet; og De skal nok faae Glæde af mig!" (3. juli 1832),

"Det at De afslog mig at sige Du til mig, greb mig saa dybt, at jeg nu tvivlede om at De igrun- den ikke havde andet end Interesse for mig. Jeg troede at De forud saae at det i Tiden vilde gene- re Dem i den Stilling De kom, mod mig, at vi var Du, og det har i 2 Aar piint mit Hjerte, jeg vil ikke skjule det, men nu tænker jeg ganske anderledes, det var ogsaa ondt af mig, vær ikke vred derfor!" (24. april 1833),

dernæst med harme:

"Med et Barns hele Tillid bød jeg Dem mit bro- derlige Du og De afslog mig det! Da græd jeg og taug, altid har det siden staaet som et aabent Saar, men just min Blødhed, min halve Kvin- delighed, lod mig hænge fast ved Dem, da kom jeg til at see saa mange andre herlige Egenskaber hos Dem at jeg maatte holde af Dem og huske paa at det dog kun var en lille Feil hos saa meget godt.— Misforstaae mig ikke Eduard! nu er det mig der maa bruge denne Yttring De saa ofte giver mig!" (24. september 1833),

og til sidst lakonisk og med brod:

"Enten vi nu i denne Verden sige De eller Du til hinanden, enten De bliver Statsmenister og jeg kun slet og ret Hr H.C. Venner ere vi, saa trofaste og hinanden hengivne, som Venner kunne blive ..." (24. juni 1836),

"Menneske, som jeg skriver De til, det er dog i Grunden et affecteert Forhold, min Følelse alde- les imod – men nok derom. De vil jo ogsaa være original!" (2. juli 1844),

"... jeg Deres ubetydelige Ven, som De var for fornem til at vilde sige Du til den Gang! – Ja naar jeg engang bliver Etatsraad og faaer en Søn, skal denne ogsaa sige nei til Deres Jonas naar han vil dutte, dersom De da kun er Justitsraad endnu. Det er Sludder! siger De. Men lidt Slud- der skal der være i et godt Brev!" (26. april 1846),

"... De for fornem til at ville sige Du til mig – føi! – jeg kunde næsten være forfængelig til nok en Gang at sige: Eduard skulle vi sige Du og De svarer, som jeg har ladet min Skygge svare." (27. juni 1847).

Men måske stærkest kommer H.C. An- dersen til orde i et brev til Edvard Collins hustru, Henriette Collin, fra 3. oktober 1865, som digteren dog ikke nænnede at sende afsted. Det blev fundet blandt hans efterladte papirer og lyder bl.a.:

"Da jeg for sexten Aar sidst var her [i Sverige], sagde den gamle hoitstillede Herre [den svenske friherre og digter Beskow], med de mange Or- dener, Andersen, vi maa sige Du til hinanden, jeg blev yderlig forlegen, men maatte gaae ind der

paa. Jeg havde en Sky derfor; De veed Deres Mand afslog mig det, da jeg i ungdommelig Hengivenhed for ham bad der om, og da jeg saae deri et Livs Moment! han vilde det ikke, men drak paa samme Tid Duus med den meget hæderlige Hr Papirshandler Wanscher, aldrig har jeg glemt det – at jeg endnu skriver det ned, bør smigre ham; Just i aften er jeg kommet til at tænke derpaa, ved den Betydning Beskov lagde i hans og mit broderlige Forhold og hvor langt anderledes er det ikke mellem Deres Mand og mig, uagtet vi ikke sige Du. Han er mig saa kjær endnu, som da jeg [i] ham saae en Søn af den mægtige Collin og jeg var den fattige Andersen De alle turde sparke til, spytte paa! Hvorfor skriver jeg nu dette! og til Dem, som jeg slet ikke vil sige noget Uvenligt Dem jeg ærer og skatter! men naar jeg løftes rigtigt høit, bæres op mellem Mænd man bemærker, kommer hele Fortiden saa forunderlig frem, jeg føler hvor Intet jeg er uden Vorherre, men jeg føler dertil hvor tidt, at Menneskene ikke her vilde erkjende Guds Naade for mig og da blusser det op i mig.”

Det, som H.C. Andersen reagerede så skarpt over, var, at han ikke blev accepteret. Han var ikke “fin” nok; hans sociale herkomst samt hans sociale ståsted anno 1831 var for ringe, og det var derfor upassende for sønnen i det collinske hus, om han i den formelle og repræsentative omgang sagde “du” til digteren. Edvard Collins væmmelse ved du-formen gjaldt således Andersen, men ikke borgersønnen Wilhelm Wanscher. I H.C. Andersen øjne var denne for-

skelsbehandling klart socialt motiveret. “Verden er Løgn og Forfængelighed”,² mente digteren, der i ånden så den sande adel. Den lærde mand i “Skyggen” er repræsentant for denne åndens adel, men desuagtet går han til grunde. Som person følte H.C. Andersen sig livet igennem klemmt mellem byrd og stand: “Hos Fru Scavenius var jeg til Middag ... de unge Mennesker ... talte frejdigt og flot, om ‘Pøbel’ og ‘Studenter’, jeg følte mig som i Brakvand ...”³

Dus-historien om Andersen og Collin er en stor fortælling om 1800-tallets Danmark, en skæbnehistorie om høj og lav, om standsprivilegier og social arvesynd. Det er også historien om Danmarks største digter, hans livslange ensomhed og “brakvandstilværelse”. Men det er samtidig en historie, der vedrører og taler til følelserne, og i museumssammenhæng kan den være nok så svært at fortælle, hvis man ikke har en genstandsside til fortællingen. Det er ikke længere tilfældet for Odense Bys Museer, for i 2006 lykkedes det – fuldt finansieret af Augustinus Fonden – at erhverve et yderst interessant dedikationseksempplar fra H.C. Andersen til Edvard Collin. Der var tale om H.C. Andersens digtcyklus *Aarets tolv Maaneder tegnede med Blæk og Pen*, der udkom i december 1832. På indersiden af omslaget har H.C. Andersen skrevet:

Eduard Collin

Bank Kaufmann, Edward, nu Jule Pension
Med Souvenir, - og dog ^{Jule} Guld

Vi gjæde dybt Gindandent ^{Jule} og

Vi skal med Gindandent ^{foruden} Guld og Men,
Dy Gindent ^{foruden} Løstest imed Gindent

Munt Lobsona ^{foruden} indfuge Souvenir: De

- Som Pension i most Jordtand De

Vi lader Guld med - ^{Jule} Brodrolg og De

den hengivne af
Banniver

Den 15 December 1832.

Aarets tolv Maaneder,

Tegete med Blak og Pen

af

H. C. Andersen.

Kjøbenhavn, 1833.

Paa Universitets-Boghandler C. H. Reichels Forlag.
Eroft hos P. H. Jørgensen.

"Den hengivne af Vennerne". H.C. Andersens "Aarets tolv Maaneder" med dedikation til vennen Eduard Collin, den 15. december 1832.

Eduard Collin

*Vort Venskab, Eduard, er selv Poesie
Med Formen, - og dog sandt Gehalt deri.
Vi kjende dybt hinandens Sjæl og Tanker,
Vi dele vil hinandens Lyst og Vee,
Og Hjertet trofast imod Hjertet banker,
Mens Læberne udsige Formens "De".
- For Poesien i vort Jordelivs Nu,
Vi takke hist med - Broderkys og Du.*

*Den hengivneste af Vennerne
den 15 December 1832*

En bedre museumsgenstand kan man næppe ønske sig. En forfatters boggave til sin ven med et dedikationsdigt, der beskriver venskabet som dybt, medfølelse og forstående, men dog som kunstigt distance-ret på grund af formens "De". Efter jordelivet, skriver H.C. Andersen, hersker der en anden omgangsform, for der mødes man med broderkys og "du" – dér i det hinsides, hvor alle er lige for Vor Herre.

Noter

1. *Mit Livs Eventyr*, revideret tekstudgave ved H. Topsøe-Jensen, Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, Kbh. 1951; kap. VI, p. 172.
2. *H.C. Andersens Dagbøger VI*, p. 136; .den 14. oktober 1864
3. *H.C. Andersens Dagbøger VIII*, p. 18; den 8. februar 1868